

**UTENRIKSDEPARTEMENTET (UD) OG DIREKTORATET FOR UTVIKLINGSSAMARBEID
(NORAD)**

**TILSKUDDSORDNINGER FOR NORSKE OG INTERNASJONALE FRIVILLIGE
AKTØRERS HUMANITÆRE BISTANDS- OG UTVIKLINGSSAMARBEID**

RETNINGSLINJER

1. Forord

Samarbeidet som faller inn under disse retningslinjene omfatter både humanitært hjelpearbeid på kort og mellomlang sikt, støtte til freds- og forsoningsprosesser, menneskerettigheter og demokratiutvikling og langsiktig utviklingssamarbeid.

Ordningene tar primært sikte på å styrke det sivile samfunn som drivkraft og endringsagent for å nå nasjonale og internasjonale utviklingsmål. Med "det sivile samfunn" menes her de formelle og uformelle nettverk som er virksomme i spennet mellom stat og familie. Bistand rettet mot det sivile samfunn omfatter ikke bare aktører, men også rammebetingelser, møteplasser og samhandling som gir aktørene påvirkningsmuligheter og handlingsrom. Norske frivillige organisasjoner og aktører har særlige fortrinn i samarbeidet med sivile samfunn i utviklingsland, i egenskap av den rollen de spiller i norsk samfunnsutvikling.

Organisasjoner og nettverk i sivile samfunn kan gi fattige kvinner og menn en stemme og styrke deres evne og mulighet til å påvirke samfunnsmessige rammebetingelser og praktisk politikk. En forutsetning er at befolkningen oppfatter sin egen påvirkningskraft som legitim, og at det finnes arenaer og kanaler for å artikulere interesser og synspunkter. Respekt for ytrings-, organisasjons- og forsamlingsfrihet, retten til innhenting og spredning av informasjon og respekt for sivile og politiske rettigheter er grunnleggende.

Tilskudd til frivillige organisasjoners humanitære innsats og utviklingssamarbeid er et supplement til multilateralt og bilateralt utviklingssamarbeid. Frivillige krefter, interessegrupper og organisasjoner er nødvendige pådrivere, vevisere, korrektiver og partnere i utviklingsprosessen i ethvert land. Det sivile samfunn i et land avspeiler de motsetninger og konfliktlinjer som preger samfunnet lokalt og nasjonalt. Fordeling av roller mellom det offentlige, markedskreftene og det sivile samfunn er hvert lands nasjonale ansvar og varierer fra land til land, avhengig av nasjonal politikk og nasjonale rammebetingelser. Forståelse av de ulike aktørenes rolle i egen samfunnsutvikling må legges til grunn for utviklingssamarbeidet.

Internasjonale utviklingsmål og økt behov for humanitær innsats utfordrer alle aktører i internasjonalt samarbeid til effektiv samordning og effektiv bruk av knappe ressurser, basert på klar og strategisk definert rollefordeling. Samarbeidet med de sivile samfunn må innrettes på en måte som effektivt bidrar til samfunnsmessige endringer i tråd med internasjonale utviklingsmål.

Styrking av lokal kapasitet og lokalt eierskap står sentralt. Innsats for å utvikle fungerende demokratier og respekt for menneskerettighetene er en viktig forutsetning for ethvert lands utvikling og stabilitet.

Fattigdomsreduksjon, folkets deltagelse i beslutninger som angår dem og fremme av godt styresett bidrar til å gi et godt grunnlag for å redusere voldelige konflikter og omfanget av naturkatastrofer. Det er den fattige sivilbefolkningen som rammes hardest i voldelige konflikter og ved naturkatastrofer. Lokal kapasitet til krisehåndtering bidrar til å forebygge konflikter og krig, til å styrke gjenoppbygging og til å lindre skadevirkningene av nye katastrofer. Forebygging av konflikter og intensivt arbeid for fred og forsoning forutsetter at det humanitære arbeidet blir tilstrekkelig integrert i det langsiktige utviklingsarbeidet.

2. Mål for tilskuddsordningene

Disse tilskuddsordningene baserer seg på Stortingsmelding nr. 19 (1995-96) "En verden i endring", samt årlig St. prp. nr. 1.

Tilskuddsordningene skal gjøre det mulig for organisasjoner og aktører å bidra effektivt til sentrale mål for norsk utviklingspolitikk, herunder:

- bærekraftig bekjempelse av fattigdom og støtte til nasjonale fattigdomsstrategier,
- rask, effektiv og kvalitativ god humanitær bistand til ofre for naturkatastrofer og nødssituasjoner som følge av krig og konflikter,
- forebygging av naturkatastrofer og styrking av lokal kapasitet for krisehåndtering,
- fred og forsoning i konfliktsituasjoner, både gjennom forebygging og under gjenoppbygging etter krig og konflikter,
- fremme av menneskerettighetene, rettsstatens prinsipper, politisk pluralisme og demokrati,
- bevaring og styrking av naturressursgrunnlaget og det lokale miljøet,
- styrket folkelig deltakelse i lokale og nasjonale beslutningsprosesser,
- økt tilgang for fattige til sosiale, økonomiske og politiske ressurser,
- mestring og kontroll av hiv/aidsepidemien og dens konsekvenser,
- økt deltakelse av kvinner i beslutningsprosesser og bedring av kvinners livssituasjon,
- fremme av funksjonshemmedes rettigheter,
- fremme av barns rettigheter,
- fremme av urfolks og minoriteters rettigheter,
- styrket solidaritet mellom befolkningen i Norge og befolkningen i utviklingsland

3. Prinsipper

Alle tilskudd under disse ordningene gjelder tiltak i land som til enhver tid omfattes av OECDs/DACs liste over ODA-godkjente land. Unntaksvis kan det ytes tilskudd til land som ikke er ODA godkjente. For noen av ordningene legges det dessuten særskilte geografiske eller tematiske føringer.

Samarbeidet mellom Utenriksdepartementet/Norad og de frivillige aktørene baseres på respekt for tilskuddsmottakers identitet, uavhengighet og særpreg.

Det stilles de samme kvalitative krav til virksomhet under disse tilskuddsordningene som til øvrig norsk bistand med hensyn til mottakerorientering og mål- og resultatretting. Det legges vekt på strategisk samspill mellom ulike utviklingsaktører for å oppnå utviklingsmålene.

Virksomheten må planlegges og drives på en slik måte at den gir mest mulig effektive og målrettede bidrag til fattigdomsreduksjon. Det forventes at samarbeidsrelasjoner og tiltak beskrives og begrunnes i forhold til annen relevant innsats i det sivile samfunn og i offentlig sektor.

Lokale ressurser skal faglig og økonomisk være utgangspunktet for samarbeidets form, omfang og ambisjonsnivå; faglig og økonomisk. Hovedvekten skal legges på samarbeid med partnere i det sivile samfunn. Lokale eller sentrale myndigheter i samarbeidslandet kan være samarbeidspartnere når dette bidrar til kapasitetsbygging og institusjonsutvikling innenfor deres ansvarsområde, og når tilskuddsmottakeren har særlig kompetanse.

Tiltakene skal gi nødvendige muligheter for fleksibilitet og utprøving. Samarbeidet skal ta sikte på å bygge opp kapasitet hos den lokale samarbeidspartneren. Systematisk egenlæring, utveksling av ideer og kunnskap og spredning av erfaringer skal vektlegges. Det skal legges vekt på systematisk læring, bl.a. gjennom regelmessige gjennomganger og evalueringer av aktiviteten.

Virksomheten må gjennomføres på en slik måte at tiltakene ikke svekker de nasjonale myndighetenes styringsansvar og styringsevne.

Det forutsettes at et tiltak allerede fra starten av inneholder mål og planer for å oppnå nødvendig bærekraft, slik at den langsiktige virkningen av tiltaket kan opprettholdes, også etter at den eksterne bistanden er utfaset.

Når tilskudd innvilges for å avhjelpe akutte humanitære kriser, kan man avvike fra de ordinære kravene som stilles.

For alle tiltak skal Resultatene av virksomheten skal for alle tiltak komme lokalbefolkningen til gode, uavhengig av sosial bakgrunn, kjønn, livssyn, politisk oppfatning og etnisk eller kulturell tilhørighet.

4. Tilskuddsmottakeren

Det forutsettes at tilskuddsmottakeren:

- er en selvstendig juridisk enhet med egne vedtekter og et ansvarlig styre,
- har utarbeidet en strategi for sitt engasjement i utviklingsland,
- har et tilstrekkelig økonomisk grunnlag for det arbeidet som skal gjennomføres, samt nødvendig faglig og administrativ kompetanse og kapasitet til prosjektarbeid og forvaltning,
- kan mobilisere og engasjere sin medlemsmasse eller sine støttespillere i arbeidet utover å samle inn bidrag.

Tilskuddsmottakere kan være norske frivillige organisasjoner, fagforeninger, organiserte interessegrupper, religiøse bevegelser, utdanningsinstitusjoner og forskningsmiljøer m.m.

Tilskuddsmottakeren må synliggjøre en sammenheng mellom egen kompetanse og kapasitet og de tiltakene det søkes støtte til. Det må også synliggjøres at tilskuddsmottakeren tilfører samarbeidet en merverdi ut over de rent økonomiske bidragene.

Norske tilskuddsmottakere forutsettes å delta i informasjons- og holdningsskapende arbeid overfor norsk opinion.

Støtte kan etter særlig vurdering gis til uavhengige, frivillige, internasjonale organisasjoner eller organisasjonsnettverk som arbeider regionalt eller globalt i flere land. Internasjonale aktører med base i land i sør vil bli prioritert. Støtten er underlagt de samme vilkår som for øvrig gjelder for tilskuddsordningene.

Tilskuddsmottakeren må også oppfylle de krav som til enhver tid stilles til økonomiforvaltning og bistandsfaglig kvalitet.

5. Samarbeidsordninger og tilskudd

Samarbeidsform og finansieringsvilkår vil variere, avhengig av den type tilskuddsordning tiltaket faller inn under. Nedenunder redegjøres det for de ulike tilskuddsordningene.

Det skal føres en dialog med tilskuddsmottakeren om prioriteringer og rammebetingelser for samarbeidet, der alle typer tilskuddsordninger så langt som mulig skal sees i sammenheng.

Tilskudd vil bli beregnet ut fra de budsjetterte utgifter som er direkte knyttet til den aktivitet det søkes om støtte til.

Det må dokumenteres i søknaden hvilken egeninnsats den norske og den lokale partneren vil bidra med i gjennomføringen av den planlagte aktiviteten.

Tilskudd vil bli gitt på de vilkår som er angitt i tilsagnsbrevet. Ved mottak av tilskudd anses vilkårene som godtatt.

Det tas forbehold om årlig bevilgning over statsbudsjettet. Det vil også stilles krav til at forvaltningen av tilskuddet oppfyller vilkårene i tilsagnet og gjeldende krav til økonomiforvaltning.

5.1. Langsiktig utviklingssamarbeid. Bevilgning øremerket for frivillige aktører

For å utnytte norske frivillige aktørers fortrinn og kompetanse, vil tilskudd fra denne globale ordningen særlig rettes mot å styrke det sivile samfunn.

Tilskudd kan gis til tiltak i landene som til enhver tid omfattes av DACs liste over ODA-godkjente land, og skal begrunnes ut fra den særlige rollen tilskuddsmottakeren mener å ha i utviklingssamarbeid med partnerorganisasjoner i det sivile samfunn.

Samarbeidet skal styrke samarbeidspartnerens evne til å samhandle, også med myndigheter, og til å påvirke samfunnsutviklingen på måter som gir fattige og marginaliserte grupper større deltakelse og bedre muligheter for endring av levekår og livsgrunnlag. Støtte til organisering, kapasitetsbygging, styrking av sosiale nettverk, informasjonsutveksling, kunnskapsutvikling og entreprenørvirksomhet er viktige innsatsområder for et endringsorientert utviklingssamarbeid med det sivile samfunn. Tilskudd til tjenesteyting gjennom denne ordningen bør fortrinnsvis gis dersom slik tjenesteyting bidrar til å styrke partnerens kapasitet og evne til organisering.

Det kan ytes tilsagn om støtte for inntil fem år av gangen, avhengig av samarbeidsmodell og avtaleform.

Den årlige rapporteringen må dokumentere at tilskuddsmottakeren har dekket minimum 10 % av regnskapsførte kostnader med egne kontante midler.

Tilskuddsmottakeren kan benytte inntil 8 % til dekning av administrative kostnader.

Det skal også rapporteres om samarbeidsrelasjoner og om hvordan tiltakets resultater bidrar i en bredere nasjonal utviklingssammenheng.

Det kan søkes om fritak fra kravet om minimum 10 % egne kontante midler innenfor særlig prioriterte satsingsområder for norsk bistand.

Søknaden rettes til Norad.

5.2. Geografisk og tematisk baserte bevilgninger

Slike bevilgninger er ikke øremerket frivillige aktører, men er åpne for tilskudd til frivillige aktørers virksomhet på de premisser som til enhver tid framgår av bevilgningens formål og avgrensning. Det forutsettes at man har spesialkompetanse og at man godtar de særlige vilkår og strategiske føringer som er knyttet til bevilgningenes spesifiserte mål og virksomhetens egenart.

Det kan gis støtte til tjenesteyting innenfor for eksempel primærnæringer, utdanning og helse, med vekt på effektiv og relevant virksomhet som bidrar til å utvikle og fornye arbeidsformer og til å skape langsiktig organisatorisk og økonomisk bærekraft. Slik tjenesteyting må overholde nasjonale strategier og standarder, og ta hensyn til likebehandling og fordeling. Tilskuddsyteren forbeholder seg retten til å vurdere valg av samarbeidspartner og lokalisering, så vel som krav til koordinering og samhandling.

Tilskudd vil bli beregnet ut fra budsjetterte utgifter knyttet til den virksomhet det søkes om tilskudd til, og vil basere seg på en helhetlig vurdering av virksomheten i forhold til den samlede norske satsingen innenfor de aktuelle landene og de tematiske satsingsområdene.

Krav om egeninnsats og regler for dekning av administrasjon gjelder som for den øremerkede bevilgningen (5.1), der det ikke gjøres særskilte unntak.

Tidsrammer, krav til rapportering og rutiner for samhandling vil avhenge av prosjektets karakter, og skal framgå i avtalen.

Søknaden rettes til den ansvarlig forvaltningsinstansen:
Norad for langsiktig utviklingssamarbeid og
Utenriksdepartementet for overgangsbistand.

5.3. Humanitær bistand og støtte til MR- og demokratiltak

Tilskudd etter ordningen skal bidra til rask, effektiv og kvalitativ god humanitær bistand til ofre for naturkatastrofer, flyktninger og andre som er rammet av nødsituasjoner som følge av krig og konflikter. I tillegg skal tilskudd etter ordningen bidra til fred og forsoning i konfliktsituasjoner, både gjennom forebygging og under gjenoppbygging etter krig og konflikt, samt gjennom fremme av menneskerettighetene, rettsstatens prinsipper, politisk pluralisme og demokrati.

Tilskudd kan gis til prosjekter innenfor en begrenset tidsramme. Så snart forholdene tillater det skal prosjektene avsluttes.

Når avtalen inngås skal det foreligge en vurdering av den sannsynlige tidsrammen for organisasjonens deltakelse i det humanitære arbeidet, samt hvilke føringer organisasjonen selv legger til grunn for samarbeid med lokale partnere, herunder overføring av ansvar til partnere eller utfasing.

Lokal overtakelse, kompetanseoppbygging og styrking av lokal kapasitet skal så langt som mulig være en integrert del av prosjektene.

Etter at søknaden er levert, kan det innvilges tilskudd til prosjekter og eventuelt til hjemmeadministrasjon.

Søknaden rettes til UD.

6. Ansvar

Søknadene vurderes av UD eller Norad, avhengig av hvilken samarbeidsordning tiltak(ene) faller inn under. Tilskuddsyteren treffer beslutninger om tilsagn, og utformer utkast til eventuelle avtaler.

Tilskuddsmottakeren er ansvarlig for forvaltning av tilskudd i samsvar med tilsagnet og den inngåtte avtalen, fra beløpet mottas, til alle vilkår er oppfylt. Gjennomføringsansvar og styring av virksomheten skal reguleres av en avtale mellom tilskuddsmottakeren og en eventuell lokal partner.

Utenriksdepartementet er klageinstans for beslutninger truffet av Norad.

7. Avtaleformer

Samarbeidet med tilskuddsmottakerne reguleres av retningslinjene for tilskuddsordninger, krav til økonomiforvaltning av tilskudd, tilsagnsbrev og eventuelle avtaler.

Det kan søkes tilskudd for en periode på inntil 12 måneder etter den humanitære ordningen (jf. 5.3)

Etter at søknaden er levert kan det inngås en langsiktig avtale med tilskuddsmottakeren, dersom tilskuddsmottakeren oppfyller alle minimumskrav og har omfattende erfaring fra utviklingssamarbeid støttet av Norad. Avtalepartneren må i det tidligere samarbeidet ha utvist kapasitet og kompetanse til å utnytte bistandsmidler på en effektiv måte, og må kunne dokumentere å ha etablert tilfredsstillende rutiner for oppfølging, planlegging, gjennomføring og evaluering av egen bistandsvirksomhet.

En sammenslutning av flere selvstendige aktører som har etablert et felles bistandssekretariat kan bli vurdert som avtalepartner.

8. Konsultasjoner og samhandling

Det forventes at norske aktører (eller deres partnere) kan samordne sin virksomhet med andre aktører som arbeider innenfor samme tematiske felt. De må også kunne samordne sin virksomhet med andre aktører og myndigheter på ulike nivåer i et land.

Norske aktører må kunne rapportere om hvordan feltet av aktører ser ut, og hvordan deres innsats bidrar i forhold til sektoren/innsatsområdet som helhet. *Ambassadene* skal være et sentralt møtested for konsultasjoner, som kan gi gjensidig utbytte ved å skape synergier, komplementaritet og dybde i kunnskapene om utviklingen i landet.

Samtidig vil norske myndigheter gjennom andre kanaler (primært de multilaterale) arbeide for at nasjonale myndigheter legger større vekt på å skape utviklingsmuligheter ("enabling environment") for det sivile samfunn, med vekt på både juridisk rammeverk og respekt for grunnleggende friheter og rettigheter.

Også i Norge er det behov for å framskaffe kunnskap om og drøfte de ulike måter en fra norsk side kan bidra til utvikling på i et bestemt land eller innenfor et bestemt tematisk satsingsområde. Dette innebærer også samhandling på tvers av organisasjonsgrenser og i egnede former mellom Utenriksdepartementet/Norad og organisasjonene.

9. Kontroll og oppfølging

Tilskuddsyteren og Riksrevisjonen skal ha full innsynsrett i all dokumentasjon knyttet til den virksomheten som støttes, og skal dessuten til enhver tid ha adgang til å kontrollere om støtten benyttes etter vilkårene.

Tilskuddsyteren vil også kunne gjennomgå eller evaluere samarbeidspartneren, tiltakene eller annen virksomhet som det mottas tilskudd til. Tilskuddsmottakeren plikter å legge til rette for slik oppfølging

UD og Norad gir nærmere opplysninger om krav til regnskap, revisjon og rapportering i *forvaltningsregler for tilskudd*.

10. Søknad og rapportering

Norads søknadsfrist er vanligvis 1. september hvert år for støtte påfølgende år. For tilskuddsmottakere som har et løpende samarbeid med Norad, framgår søknadsfrister av Norads forvaltningskalender for hvert år. Norad vil i særlige tilfelle kunngjøre andre frister.

Norad gir nærmere opplysninger om søknadsprosedyre. Krav til regnskap, revisjon og rapportering gis i *forvaltningsregler for tilskudd*.

UD har ingen faste frister for søknader om tilskudd.

11. Adresser

Søknader og henvendelser om tilskuddsordningene rettes til:

Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)
Postadresse: Postboks 8034 Dep., 0030 Oslo
Besøksadresse: Ruseløkkvn. 26
Telefon: 22 24 20 30
Telefaks: 22 24 30 31
E-postadresse: postmottak@Norad.no

For informasjon, kontakt Norads informasjonsavdeling eller besøk <http://www.norad.no>

Utenriksdepartementet
Postadresse: Postboks 8114 Dep., 0032 Oslo.

Besøksadresse: 7. juni plassen 1/Victoria Terrasse 7, Oslo
Telefon: 22 24 36 00
Telefaks: 22 24 95 80 / 22 24 95 81
E-postadresse: postmottak@mfa.no